

הליכות עולם לוי

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשת אחרי מות

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות לחג	לוח אור החיים
20:50	19:57	19:05*	י-ם
20:47	19:55	19:04	ת"א
20:50	19:58	19:06	חיפה
20:47	19:56	19:04	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 18:45

חיים בניסים

ובכדי להבין ענינה, נקדים דברי הרמב"ן (שמות י"ג ט"ז), מדוע נתחייבנו בזכירת יציאת מצרים, ומצוות רבות נקבעו בתורה כזכרון ליציאת מצרים, והוא מפני שביציאת מצרים עשה הקב"ה מופתים היוצאים מדרך הטבע, ובהם הוכיח שיש בורא לעולם המנהיגו ומשגיח עליו, ליתן שכר לעושי רצונו ועונש לעוברי רצונו. ואחר שמאריך הרמב"ן בזה כותב וז"ל: ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו עונשו, הכל בגזרת עליון. עכ"ל. נמצא תכלית כל עשר המכות ויציאת מצרים היא בשביל הנסים הנסתרים הסובבים אותנו תמיד שאינם טבע אלא נס.

וביאר הענין הוא שבאמת הכל הוא ניסים, ורק הם מלובשים בדרך הטבע ומנהגו של עולם, ועצם האמונה שיש בורא ומנהיג ומשגיח לעולם והיא המחייבת את מציאות הטבע ולא להיפך ח"ו, וכמו שמבואר ב"פתח אליהו", ממילא א"כ ברור הוא שכל הטבע הוא מעשי הבורא יתברך בכל רגע, והיינו נסיו ונפלאותיו התמידיים, ובאמת שיש בנס הנסתר מעלה גדולה על הנס הנגלה, שכן הנס הנגלה הינו לשעתו בלבד, [שאם הוא יתמיד כל ימות עולם, הרי גם הוא הופך להיות מורגל אצל כולם ושוב לא יראו בו נס נגלה, אלא טבע ומנהג העולם למי שטחו מראות עיניו, ולמי שנפקחו עיניו יקראו נס נסתרי], ותועלתו מוגבלת, ואילו הנס נסתר מתמיד טובו עד בלי די ובלי קץ, ותועלתו מרובה מאוד. ולדוגמא השמש הזורחת בכל יום ומאירה לארץ ולדרים עליה ברחמים, חוץ ממה שהיא מאירה הינה אחראית עוד לפעולות רבות, וביניהם גידול הצמחים ובישול הפירות, והארת הלבנה בלילות, ושמירה על איוון העולם שלא יקפא, ועוד דברים רבים חלקם נגלו לפני כל יודעי מדע, וחלקם עוד נסתרים. והשמש בודאי הינה נס אלא שהורגלנו אליו עדשנחשב בעינינו כטבע ומנהג העולם, וכך הם בכל מה שברא ה' בעולמו והתמיד טובם, הכל הינם נסים נסתרים, בכדי שיתמידו ולא יפסקו לעולם, ובדוא מעדיפים אנו שישארו נסתרים ויתמידו מאשר יהיו חידוש ויפסקו.

וכך כל מציאות חיינו, כשאנו קמים והולכים ופועלים כל פעולות הגוף, הרי שהכל ניסים אלא שהם מורגלים ונסתרים, ונשמח כל זמן היותם ונצטער מאוד אם יפסק אחד מהם אפילו לרגע, וכמו שאנו אומרים בברכת אשר יצר, ואומנם הפסקם הוא חידוש אך איננו חפצים בו, והאם מפני כך נחשוב שגופנו אינו נס, אלא אדרבה הוא נס ומתמיד והלואי שיתמיד עד עולם. וכך גם כל מציאות חיינו המושפעת מהתורה והמצוות, והדברים עמוקים למי שיתבונן בהם.

אחים יקרים, עבר הפסח ועוד לא נגאלנו, אבל כל נשכה שכל מציאותינו בעולם הוא נס ופלא בכל רגע ורגע, וכל עבודתנו היא להאמין שהכל ניסים אין בהם טבע כלל, ואז יזכה ה' לראות את ניסי הגאולה הגלויים והנפלאים, ושגם הם יהפכו להיות הנסים המתמידים. אמן.

התורה בסוף פרשתנו מצוה אותנו (ויקרא י"ח ג') **כְּמַעֲשֵׂה אֲרָץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכַמַּעֲשֵׂה אֲרָץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי מְבִיא אֵתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחַקְתִּיהֶם לֹא תִלְכּוּ**, וכאן מפרט לנו התורה שורה ארוכה של איסורי עריות, ובסופם חורצת התורה את גזר דינם של מי שיעבור על כל איסורי עריות הללו באומרה (שם כ"ט) **כִּי כָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנַּפְשׁוֹת הָעֹשׂוֹת מִקֶּרֶב עַמָּם. וְהַרְמַב"ן** בפירושו מעירנו שכרת זה נאמר על הנפש ולא על האיש, והיינו שנפשו היא שנכרתת מעולם הנשמות, והוא עונש חמור יותר מכרת הנאמר על האיש שנכרת מן העולם הזה בקיצור ימים ושנים, ואולם ממשיך הרמב"ן שמתוך העונש אנו שומעים על השכר, וכלשונו: ותדע ותשכיל כי הכריתות הנזכרות בנפש, בטחון גדול בקיום הנפשות אחרי המיתה ובמתן השכר בעולם הנשמות, כי באמרו יתברך ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה, יורה כי הנפש החוטאת היא תכרת בעונה, ושאר הנפשות אשר לא חטאו תהיינה קיימות לפניו בזיו העליון. ע"כ.

אלא שלכאורה קשה, מדוע את העונש פירשה לנו התורה, ואילו השכר נלמד רק ברמז מכלל העונש, ובאמת שהרמב"ן בעצמו הרגיש בזה וכתב לתרץ זאת, כי נשמת האדם נר ה' אשר נופחה באפינו מפי עליון ונשמת שדי, כמו שנאמר (בראשית ב ז) ויפח באפיו נשמת חיים, ובה באופן טבעי לא שייך מיתה, כי היא כמו המלאכים ואין בזה שום נס שתתקיים לעולם, ולכך לא יצטרך הכתוב לומר כי בזכות המצות יהיה קיומה, אבל ח"ו שעל ידי עבירות היא נכרתת זהו נס היוצא מגדר טבעה של הנשמה, ומסיים בזה הלשון: וכבר פירשנו (שמות ו ב) כי כל היעודים שבתורה בהבטחות או בהתראות, כולם מופתיים מן הנסים הנסתרים, בדבר מופתי תבטיח ותזהיר התורה לעולם, ולכן הזהיר בכאן בכרת שהוא ענין נס, ולא תבטיח בקיום שהוא ראוי. עכ"ל. נמצא שכל תר"ג מצוות התורה שכרם ועונשיהן כולם ניסים, אין בהם טבע העולם ומנהגו.

ודבר זה הוא יסוד מוסד בדברי הרמב"ן, להבין הרבה ענינים בתורה כמבואר בדבריו בכמה מקומות [עיין בבראשית (י"ז א, מ"ו ט"ז) ובשמות (ו' ב') ובויקרא (כאן, וכו' ו"א)], אלא שצריך להבין מדוע א"כ עשה אותם הקב"ה בסתר, וכאילו הם ממנהגו של עולם, ומטיל עלינו להאמין שהם יוצאים מגדרו של עולם, הלא אדרבה מוטב שהיה עושה אותם בגלוי, עד שכל אחד היה מודה שהם ניסים החורגים מדרך הטבע, ויראו כולם את אמיתות מצוות התורה שכרה ועונשה.

ובפשטות ההסבר הוא, שאם כך היה נוהג ה' יתברך, היתה מתבטלת הבחירה מבני האדם, וכולם היו עובדים את ה' יתברך, כי מי פתי לראות שמעשיו הרעים גורמים לו לכל הרעות הבאות עליו והוא לא יחדל מהם, ומי פתי לראות שמעשיו הטובים מביאים עליו את כל הצלחותיו בדרך נס ופלא ולא יעבוד את ה'. ואע"פ שדבר זה הוא אמת לאמיתה, נראה שיש בענין זה עוד כונה עמוקה ונסתרת.

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

לחצולחת חן אמניאן בת רחל, ולהצלחת כלל ישראל הנמצאים בכל מקום ואתו, הי ישמרם ויצילם מכל צרה ופגע. ולהבדיל כלל ישראל מכלל העולם ודודי חייקן משה לוי בן עישה ז"ל, כ"ג ניסן תשס"א, תנצב"ה.

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות לראש חודש (ערב ראש חודש)

א. שמנהגם לומר סליחות אחר המנחה. [ולא יבטלו דברים אלו שכאמור זה עיקר התענית, ואולם מי שמתענה ביחיד ולא בציבור, ישב בינו לבין עצמו ויפשפש במעשיו וישבו מהם בתשובה].

ד. עוד כתב החיד"א (שם אות קע"ה) וז"ל: נכון ללמוד בתענית המשמרה סדר קרבנות, דהיינו פרשת ויקרא כולה, ופרשת צו עד במדבר סיני, ופרשת נסכים, ופרשת שגגות עבודה זרה אשר בפרשת שלח, ותפלה לאומרה לאחר מכן שיעלו לרצון כאילו הקרבנו אותם על גבי המזבח. [וכן הביא הפרי חדש (שם) מנהג ירושלים לומר פרשת הקרבנות, והוסיף עוד פרשיות מהנביאים והכתובים המדברים מענין הגאולה, וכן לימוד משניות אמ"ת, אבות מידות תמיד, ע"ש. ואשרי מי שיוכל לאומרם, אולם דברי החיד"א נאמרים לכל אדם והינם שווים לכל נפש].

ה. אם חל ראש חודש ביום ראשון וערב ראש חודש חל בשבת, הסתפק הפרי חדש (ס"ה ת"ה) אם להתענות ביום חמישי, שכיון שכבר נדחה ליום חמישי, או שיתענה ביום ששי, שכמה שקרוב לראש חודש עדיף, ומצדד שכך עדיף אלא שמנהג העולם העולם להתענות ביום חמישי, וכתב הטעם מפני שנוהגין להרבות בו בסליחות ותחנונים ואם יתענו ביום ששי ימנעו מלהתעסק בצרכי שבת. וכן העלה הב"ח (ויקרא אות ד) וטעמו: כי ביום ששי יש בו תוספת הנשמה, ואין ראוי להתענות בו, ולכן אנשי מעמד לא היו מתענים ביום הששי. ועוד טעם אחר שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה, צא ולמד מתענית ציבור שחל בשבת, שנדחה ליום חמישי. ע"כ. וכן העלה המשנ"ב (ס"ה ת"ז ס"ק ד). [ונראה שמי שאינו יכול להתענות ביום חמישי מכל סיבה שהיא, יתענה ביום ששי, וכמו שנראה מדברי הפרי חדש, ומכיון שכולם מתענים ביום חמישי ואומרים בו סליחות, ממילא אין חשש שימנע מצורכי שבת, וטעמיו של הב"ח משום תוספת נשמה ושלא יכנס מעונה, אינם סיבות לאיסור רק להעדיף את יום חמישי, אך כשאינו יכול בודאי עדיף שיצום ביום ששי, כן נלע"ד].

ו. ואולם כשחל ראש חודש בשבת, כתב הפרי חדש (שם) שהדבר ברור שיתענו ביום ששי, שזהו זמנה. וכ"פ המ"א (ס"ה ת"ז ס"ק ג), והב"ח (שם). [ולא חשש לסברות שהביא שביום ששי יש תוספת נשמה, ואין ראוי להכנס לשבת כשהוא מעונה, מפני שכל טענות אלו רק כאשר התענית כבר נדחת משבת שאינו ראוי לדחותו ליום ששי, אבל כשחל ראש חודש בשבת, שיום ששי הוא זמן התענית, בודאי שמתענה בו, וכמו תענית צבור שחל ביום ששי]. ואולם בספר שיירי כנסת הגדולה (הגהות הטור ס"ה ת"ז), אע"פ שהעלה שכשחל ראש חודש בשבת הנכון להתענות ביום ששי, מ"מ כתב לעשות פשרה, שבמקום שמתכנסים ואומרים סליחות במנחה יעשו התענית ביום חמישי, ובמקום שלא אומרים סליחות יעשו התענית ביום ששי, ובודאי שעדיף להתענות ביום שאומר בו סליחות ותחנונים. והביאו דבריו האחרונים [אלהי זוטא (ס"ה ת"ה), דרך החיים (ס"ה צ"ח), והמשנ"ב (ס"ה ת"ז ס"ק ד)]. ואולם המעיין בדבריו יראה, שמדבר במציאות שכל יום התענית היה מקודש להתאספות, ובמנחה היו עושים בו סליחות, לא כן בזמנינו, שלא עושים דבר בהצוי יום הראשון רק הסליחות בהצוי היום השני במנחה, א"כ יכולים להקדים הסליחות לבוקר, ובזה ירויחו שמתענים בזמן הנכון יותר שהוא יום ששי. [ואפשר שזו דעת המ"א והב"ח ולכן לא הזכירו חילוקו של השיירי כנסת הגדולה, וכבר כתב המ"א (שם בסופו) שבכל ערב ראש חודש הנכון לעשות הסליחות בשחרית ולא במנחה, כי מן המנחה ולמעלה חל כבר ראש חודש, וכן כתב שם שאם חל ערב ראש חודש ביום ששי בקצת מקומות לא אומרים סליחות במנחה].

א. מנהג קדמון בקרב ישראל להתענות בערב ראש חודש, ובטעם התענית הזו כתבו שהוא בכדי להתעורר בתשובה [כמבואר בשל"ה (שער האותיות ערך תשוקה אות ד) שזה אחד מארבעת זמני התשובה], וגם בכדי לתקן קטרוג הלבנה, שמחמת כן נתמעטה הלבנה. [פרי חדש (ס"ה ת"ז), וקטרוג הלבנה קשור במעשינו כידוע לפי רבנו האר"י, וכמו שביארנו בהליכות לברכת הלבנה הלכה כ"ב, ע"ש, ועוד עיין בראשית חכמה (שער התשובה פרק ד) מה שביאר ע"פ הוזהר]. ועוד כתב הפרי חדש (שם) בשם הרמ"ק זצ"ל שהיה קורא אותו יום כפור קטן [וכן הוא בלשון הראשית חכמה (שם) שהיה תלמיד הרמ"ק], לפי שבו מתכפרין עוונות של כל החודש, בדומה לשעיר חודש, וכמו שאומרים בתפלת מוסף של ראש חודש "זמן כפרה לכל תולדותם", וביאר הב"י (ס"ה ת"כ) בשם ר' יהודה הלוי, כי עולת ראש חודש היתה באה לכפר על תולדות ימי החודש, לפיכך קרא ראש חודש זמן כפרה. [ולפי טעם זה צריך לומר שלפי שאסור להתענות בראש חודש, אנו מתענים בערב ראש חודש, וכן ראיתי כתוב בשם רבנו צדוק הכהן מלובלין זצ"ל (פרי צדיק ל"ח כסלו אות א)].

ב. ובתכלית התענית כתב החיד"א (מורה באצבע ס"ה קע"ה): מי שיכול להתענות כל משמרת החודש [היינו ערב ראש חודש] הוא דבר גדול, ועיקר התענית הוא לפשפש ולחקור היטב הדק מה שחטא בכל החודש, ולחזור בתשובה, כי התענית הוא הכנה להכניע גופו לשוב, ואם יעשה תענית לבד מבלי משים אשר חטא ולשוב, כמעט לא עשה כלום. עכ"ל. וכ"כ בספר חסד לאלפים (ס"ה ת"ז ס"ה ב): מנהג קצת שמתענים ערב ראש חודש, הוא מנהג ותיקין, אך בתנאי שיהא צום שיבחר בו ה' בפשפוש מעשים וחרטה ועזיבת החטא, והרבות לשפוך שיחה לדרוש סליחה מאדון האדונים, כי זה ראוי לעשות בכל יום ולפחות פעם אחת בחודש, ויגדור בעדו שלא ישוב עוד לכסלה, ובזה יתחדש כנשר נעוריו. עכ"ל. [וכך היה המנהג הקדמון לעשות בצבור תפלות ותשובה, וכמו שמעיד בספר שבחי האר"י על מנהג צפת וז"ל: ובכל ערב ראש חודש עושין עד הצות כמו ערב יום הכפורים, וגוררים בטול מלאכה עד הצות, ומתקבצים כל ישראל לבית הכנסת אחת גדולה וכו', ומתפללים לשם תפלה יותר נוראה עד חצי היום, ולפעמים עושים לשם כל היום כולו בתפלה ודרשות. עכ"ל. וכן העיד הפרי חדש (ס"ה ת"ז) על מנהג ירושלים שביום ערב ר"ה מאריכין בתפלות ותחנונים על אורך גלותינו, ואח"כ כותב את סדר לימודם של התלמידי חכמים קודם הצות ואחר הצות עד תפלת המנחה, ע"ש].

ג. ואע"פ שעיקר התפלות והסליחות היו עושים קודם הצות יום [וכמו שמבואר בדברי הפרי חדש (שם) וכ"כ המ"א (ס"ה ת"ז ס"ק ג), והביאו המשנ"ב (ס"ה ת"ז ס"ק ד) והוסיף שאפילו במקום שאומרים דברי כבושים יאמרו זאת קודם מנחה, וכונתו שיאמרו קודם זמן המנחה וכמו שמוכח מדברי המ"א], שהרי הארת ראש חודש מתחילה כבר מחצות יום, ולכן אין אנו אומרים וידוי ותחנונים במנחת ערב ראש חודש [כמבואר במפורש בשו"ע (ס"ה קל"א סעי' ב), ומה שנוהגים כן גם בשאר הימים הנוכחים שם, הוא מחמת המנהג ואין כן דעת השו"ע], מ"מ כתב הפרי חדש (שם) שאחר הצות היו קוראים את כל ספר התהילים ובין ספר וספר מאריכין בתחנונים, ואח"כ לומדים בספר ראשית חכמה עד שיתקבצו הקהל להתפלל תפלת מנחה. ע"כ. ויש כיום שנוהגים באמירת התהילים עם שבעת כרותי ברית [כך נכון לומר, שכן הקב"ה כרת עימם ברית, ולא להיפך, וכן הלשון במסכת כלה (סוף פרק ג) ובמסכת דרך ארץ (זוטא פ"א)], וכמו שאומרים ביום הושענא רבה. וגם המשנה ברורה (ס"ה ת"ז ס"ק ד) כתב

